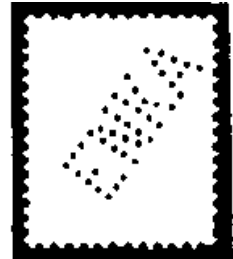

ENKA-AKU-AKZO-NOBEL-ENKA

(R.J.Slim; uit: *Perfinpost* nr. 56, januari 2001)

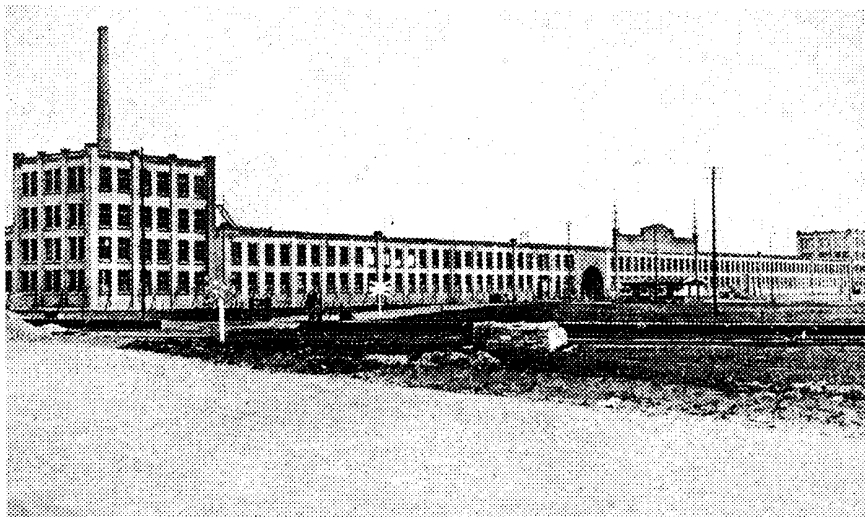
In 1911 wordt de N.V. Nederlandsche Kunstzijdefabriek te Arnhem opgericht. Afgekort N.K. en spoedig fonetisch 'ENKA' genoemd. ENKA komt dus van "N" en "K" en niet van 'Eerste Nederlandsche Kunstzijdefabriek Arnhem' zoals zo vaak wordt beweerd.

Het hoofdkantoor te Arnhem gebruikte tussen 1929 en 1934 de hiernaast afgebeelde perforatie. Relatief gezien een korte periode.

De productie van kunstzijde-viscose blijkt een gat in de markt te zijn. Viscose heeft een hogere glans dan zijde en is bovendien stukken goedkoper.

De ENKA heeft uitbreiding nodig en laat in 1919 en 1920 een filiaal bouwen in Ede, ten zuiden van het hoofdstation. Er loopt zelfs een spoorlijntje tussen het station en het terrein van de ENKA. In 1922 is dit bedrijf operationeel.

Afb. Nederlandsche Kunstzijdefabriek te Ede.

Het gebouw staat nu zelfs op de nominatie voor rijksmonument vanwege de aanwezigheid van de restanten van de vier hoektorens die het oudste deel begrensd.

Het bedrijf groeit en de vraag naar arbeiders en arbeidsters is groot. Foto's genomen in de fabriek tonen ons rijen jonge mensen aan de arbeid. In 1926 zijn hier meer dan 3200 meisjes in dienst! Aanvankelijk komen deze meisjes uit het katholieke zuiden en uit Duitsland. Zij worden onder toezicht van een aantal nonnen ondergebracht in het Parkhotel, dat later zal uitgroeien tot zorgcentrum Barbara.

De beleidsvoering van de ENKA is zeer vooruitstrevend, zij het wel grotendeels uit eigenbelang. In deze tijd maakte de gedachte "Een gelukkige arbeider" opgang. Als de werknemer zich goed voelt, zal hij goed presteren en weinig ziek zijn.

Verder wil de leiding graag controle over de arbeiders.

Hierdoor ontstaat er aan het begin van de vorige eeuw het ideaal van een tuindorp. Elke arbeider heeft recht op een kleine, maar voor die tijd goed doordachte en ingerichte woning. Natuurlijk is deze woning voorzien van een eigen tuin. Deze zorgt voor het groene element in de wijk en geeft tevens de arbeider de mogelijkheid wat eigen gewassen te verbouwen.

Het in die tijd ruim opgezette tuinwijkidee heeft ook te maken met het ideaal "licht, lucht en hygiëne".

In 1919 sticht jonkheer J.M. van den Bosch de 'Woningbouwvereniging Vooruit'. In 1920 wordt begonnen met de bouw van twee series woningen, één van 180 stuks en één van 120 woningen. Het ontwerp is van professor F. A. Eschauzier. Het betreft hier het voor de arbeiders van de ENKA aangelegde tuindorp in Ede-Zuid. Gelukkig is een groot en typerend deel van deze wijk vanaf 1996 geheel gerestaureerd en behouden. Het ruime Poortplein en de diversiteit in huisvormen illustreren hoe vooruitstrevend het ontwerp van deze wijk is. Hierdoor krijgt Ede rond het huidige station Ede-Wageningen duidelijk een eigen gezicht.

Afbeelding van een deel van het tuindorp, dat in ere is hersteld: 88 woningen, tuinen, straten en pleintjes zijn teruggebracht in de stijl van de jaren twintig. Het dorp is nu een monument.

Natuurlijk is het van groot belang dat de arbeidersgezinnen ook in hun vrije tijd positief werden beziggehouden. Speciaal voor hen worden gemeenschappelijke voorzieningen getroffen: het mannenkoor, het ENKA-bad (helaas afgebroken) en de Reehorst (inmiddels drastisch verbouwd). Na de tweede wereldoorlog is er een sterk vergroot aanbod van nieuwe kunststoffen. In 1952 wordt begonnen met de productie van nylongaren onder de naam "Enkalon". Dit wordt veel toegepast in lingerie, onderjurken, nachtjapons en slips. Het nieuwe comfort van deze stof wordt verbeeld door de kat op het Enkalonlabel. In 1955 begint men met de productie van "Terlenka".

In 1929 wordt de naam N.V. ENKA veranderd in Algemene Kunstzijde Unie N.V., afgekort tot AKU. Vanaf 1969 gaat de fabriek door onder de naam AKZO en nog later als AKZO-NOBEL. Tegenwoordig hanteert de fabriek wederom de naam ENKA.

Met dank aan de Oudheidskamer Ede voor het verstrekken van de vermelde gegevens.